नं. ५२८८

अथर्व वेदस्य सस्वरौ
४र्थ ५म काण्डौ

x x १

पत्र ३४ —— सं. ४

विष. संहिता ब्राह्मणं

अथर्ववेदस्य चतुर्थपंचमकाण्डौ स्वररहितौ

५२८८

ॐ ब्रह्म यज्ञानं प्रथमं पुरस्ताद्वि सीमतः सुरचो वेन आवः स बुध्न्या उपमान
स्य विष्ठाः सतश्च योनिमसतश्च विवः १ इयं पित्र्या राष्ट्र्येत्वग्रे प्रथमाय
जनुषे भुवनेष्ठाः तस्मा एतं सुरुचं ह्वारमह्यं घर्मं श्रीणन्तु प्रथमाय धा
स्यवे २ प्र यो यज्ञे विद्वानस्य बन्धुर्विश्वा देवानां जनिमा विवक्ति ब्रह्म ब्रह्म
ण उज्जभार मध्यान्नीचैरुच्चैः स्वधा अभि प्र तस्थौ ३ स हि दिवः स पृ
थिव्या ऋतस्था मही क्षेमं रोदसी अस्कभायत् महान्मही अस्कभाय
द्वि जातो द्यां सद्म पार्थिवं च रजः ४ स बुध्न्यादाष्ट्र जनुषोऽभ्यग्रं बृह
स्पतिर्देवता तस्य सम्राट् अहर्यच्छुक्रं ज्योतिषो जनिष्टाथ द्युमन्तो वि
वसन्तु विप्राः ५ नूनं तदस्य काव्यो हिनोति महो देवस्य पूर्व्यस्य धाम एष

ग्र·सं·

यज्ञेबहुभिःसाकमित्थाव्यूर्ध्वंगच्छद्विविधितेस्वस्तु ८ यापर्वतीएतांपितरं
देववंधुर्बृहस्पतिंनमसावगच्छात् त्वंविश्वेषांजनितायथासःकविर्दे
वोनदभायत्स्वधावान् ८।७।१ यआत्मदाबलदायस्यविश्वउपासतेप्र
शिषंयस्यदेवाः योरस्येशेअस्यद्विपदोयश्चतुष्पदः कस्मैदेवायहविषावि
धेम १ यःप्राणतोनिमिषतोमहित्वेकोराजाजगतोबभूव यस्यछा
यामृतंयस्यमृत्युः कस्मैदेवायहविषाविधेम २ यस्याप्सौपंपारजसो
विमानः कस्मैदे० ३ यस्यद्यौरुर्वीपृथिवीचमहीयस्यादउर्वंतरिक्षं
यस्यासौसूरोवितनोमहित्वाकस्मैदे० ४ यस्यविश्वेहिमवंतोमहि
त्वायस्मुद्रेयस्यरसामिदाहुः इमाश्चप्रदिशोयस्यबाहूकस्मैदेवायह० ५

आपोअग्ने विश्वमावन् गर्भं दधाना अमृता ऋतज्ञाः यासु देवीष्वधि

देव आसीत्कस्मै देवाय हविषा विधेम ६ हिरण्यगर्भः समवर्तता

ग्रे भूतस्य जातः पतिरेक आसीत् स दाधार पृथिवीमुत द्यां कस्मै

देवाय हविषा विधेम ७ आपो वत्सं जनयंतीर्गर्भमग्रे समैरयन्

तस्योत जायमानस्योल्ब आसीद्धिरण्ययः कस्मै देवाय हविषा

विधेम ८।१२ उदितस्त्रयो अक्रन्व्याघ्रपुरुषो वृकः हिरुग्घि यंति

सिंधवो हिरुग्देवो वनस्पति हिरुङ्नमंतु शत्रवः १ परेणैतु पथा

वृकः परमेणोत तस्करः परेण दत्वती रज्जुः परेणाघायुरर्ष

तु २ अक्ष्यौ च ते मुखं च ते व्याघ्र जंभयामसि आत्सर्वान्विंशतिं न

अ.सं.

खान् ३ व्याघ्रं दत्वतां वयं प्रथमं जंभयामसि आदु ष्टेनमथो ऽहिं यातुधा
नमथो वृकं ४ यो ऽद्य स्तेन आयति स संपिष्टो ऽपायति पथामपध्वं
सेनैत्विंद्रो वज्रेण हंतु तं ५ मूर्णा मृगस्य दंता अपिशीर्णा उ पृष्टय:
निम्रुक्ते गोधा भवतु नीचायच्छशयुर्मृग: ६ यत्संयमो न वियमो वि
यमो यन्न संयम: इंद्रजा: सोमजा आथर्वणमसि व्याघ्रजंभनं ७।४।३
यं त्वा गंधर्वो ऽखनद्वरुणाय मृतभ्रजे तां त्वा वयं खनामस्योषधिं शे
पहर्षणीं उदुषा उदु सूर्य उदिदं मामकं वच: उदेजतु प्रजापतिर्वृषा शु
ष्मेण वाजिना २ यथास्मते विरोहतो ऽभितप्तमिवा ऽभितप्तमिवानति
ततस्ते शुष्मवत्तरमियं कृणोत्वोषधि: ३ उच्छुष्मौषधीनां सार ऋषभ

मालंसंपुंसाभिंद्रव क्षमस्मिंधेहि तन्नवशिन् ४ अपांरसः प्रथमजोयोवन
स्पतीनां ३ तसोमस्य भ्रातासुक्तानामस्मि वक्षं ५ अग्नाग्नेऽस्य सावित
रयदेविसरस्वति अस्यासुब्रह्मणस्पतेधनुरिवातानयापसः ६ अहंतनो
मिनेवसोऽधिज्याभिवधन्वनि क्रमस्वर्शइवरोहितमनवग्लायतासदा
अश्वस्याश्वतरस्याजस्य पेत्वस्य च अथऋषभस्य ये वाजास्तानस्मिंधेहि तनूव
शिन् ८।१।८ सहस्रशृंगो वृषभो यः समुद्रादुदाचरन् तेनासहस्येनावयंनि
जनान्स्वापयामसि १ नभूमिंवावातोअतिवाति नातिपश्यतिकश्चन स्त्रियश्च
सर्वाः स्वापयशुनश्चेंद्रसखाचरन् प्रोष्ठेशयायात्तल्पेशयानारीर्यावह्यशी
वरीः । स्त्रियोयाः पुण्यगंधयस्ताः सर्वाः स्वापयामसि ३ एजदेजदजग्र

अ·सं·

3

ंचक्षुःप्राणमजग्रभं अंगान्यजग्रभंसर्वारात्रीणामतिशर्वरे ४ यआस्तेयश्च
रतियश्चतिष्ठन्विपश्यति तेषांसंदध्मोअक्षीणियथेदंहर्म्यंतथा स्वप्तुमा
तास्वप्तुपितास्वप्तुश्वास्वप्तुविश्पतिः स्वपंत्वस्यैज्ञातयःस्वप्त्वयमभितोजनः स्व
प्नस्वप्नाभिकरणेनसर्वंनिष्वापयाजनं उत्सूर्यमन्यान्स्वापयाव्युषंजागृताद
हमिंद्रइवारिष्टोअक्षितः ७ प्रथमोनुवाकः अनुसू: ५ ऋ ३७ । ५ ब्रा
ह्मणोजज्ञेप्रथमोदशशीर्षोदशास्यः ससोमंप्रथमःपपौसचकारारसं
विषं यावतीद्यावापृथिवीवरिम्णायावत्सप्तसिंधवोवितष्ठिरे वाचंविष
स्यदूषणींतामितोनिरवादिषं २ सुपर्णस्त्वागरुत्मान्विषःप्रथममाव
यत् नामीमदोनारूरुप उतास्माअभवःपितु ३ यस्तआस्यत्पंचांगुरिर्वक्रा
श्चिदधि धन्वनः अपस्कंभस्यशल्यान्निरवोचमहंविषं ४ शल्याद्विषंनिरवोचं

ग्रोजन्मादुत्पर्संधेः अपाष्ठादुंगाकुल्माल्लांनिरवोचमहंविषं ५ अरसास्त
इषोशल्यो घोनेअरसंविषं ३ उतार सप्रवहासयधनुषेअरसारसं ६ ये
वीषन्येअदिहन्यअस्यन्येअवासजन्न् सर्वेतेवध्रयः कृतावधिर्वि
षगिरिः कृतः ७ वधयस्तेखनितारोवधिस्त्वमस्योषधे वधिस्सपर्वतोगि
रिर्यतोजातमिदंविषं ८।३।६ वारिदंवार यातेवरणावत्यामधि तत्रामृ
तस्यासिक्तं तेनातेवारयेविषं १ अरसंप्राच्यंविषमरसंयदुदीच्यं अथे
दमधराच्यं करंभेणाविकल्पते २ करंभंकृत्वातिर्यंपीवस्पाकमुदार
थिं क्षुधाकिलत्वादुष्टनोजघ्विवान्सनरूरूपः ३ वितेमदंमदावतिशर
मिवपातयामसि परित्रामभिवाचितंवचसास्थापयामसि तिष्ठावृत्त

अ.सं.

५

रवस्याग्निरवातेनत्रूरूपः ५ यवस्तैस्त्वापर्यक्रीणन्हर्शैभिरजिनैरह
त सक्रीरसित्वमोषधेम्निरवातेनत्रूरूपः ८ अनाप्ताद्यवः प्रथमा याति
कर्मीक्रियाचक्रिरे वीरा त्वोऽग्नमाद्भंनहरनन्तुरोदधे ७।८।७ भूतो
भूतेषु पय आ दधाति स भूतानामधिपतिर्बभूव तस्य मृत्युश्चरति
राजसूयं स राजा राज्यमनुमन्यतामिदं १ अभिप्रेहि मापवेनउग्र
श्चेता सपत्नहा आतिष्ठ मित्रवर्द्धन तुभ्यं देवा अधि ब्रुवन् २ आति
ष्ठन्तं परि विश्वेऽभूषञ्छ्रियं वसानश्चरति स्वरोचिः महत्तद्वृष्णो अ
सुरस्य नामा विश्वरूपो अमृतानि तस्थौ ३ व्याघ्रोऽधि वैयाघ्रे वि
क्रमस्व दिशो महीः विशस्त्वा सर्वा वाञ्छन्त्वापो दिव्याः पयस्वतीः ४

यान्यापोद्दिव्याः पयसामदंत्यंतरित्तउतवापार्थिवीर्यां तासांत्वासर्वासा
मपामभिषिंचामिवर्चसा ५ अभित्वावर्चसासिचन्नापोद्दिव्याः
पयस्वतीः यथासोमित्रवर्द्धनस्तथात्वासविताकरत् ६ एनाव्या
घ्रंपरिषस्वजानाः सिंहंहिंन्वंतिमहतेसौभगाय समुद्रंनसुभुवस्त
स्थिवांसंमर्मृज्यंतेद्वीपिनमप्स्वंन्तः ७।८।८ एहिजीवंत्रायमाणंप
र्वतस्यास्यक्ष्यं विश्वेभिर्देवैर्दत्तंपरिधिर्जीवनायकं ७ परिपाणं
पुरुषाणांपरिपाणंगवामसि अश्वानामर्वतानांपरिपाणायत
स्थिषे २ उतासिपरिपाणंयातुजंभनमांजन उतामृतस्यत्वंवेत्था
थोअसिजीवभोजनमथोहरितभेषजं ३ यस्यांजनप्रसर्पसिअंगमं
गंपरुष्परुः ततोयक्ष्मंविबाधसउग्रोमध्यम

अ॰सं॰

षीरिव ४ नैनं प्राप्नोति शपथो न कृत्या नाभिशोचनं नैनं विष्कंधमश्नुते
यस्त्वा बिभर्त्यांजन ५ असन्मंत्राद्दुःष्वप्न्याद्दुष्कृताच्छमलादुत दुर्हार्दश्च
क्षुषो घोरात्तस्मान्नः पाह्यांजन ६ इदं विद्वानांजन सत्यं वक्ष्यामि नानृ
तं सनेयमश्वं गामहमात्मानं तव पूरुष: ७ त्रयो दासा आंजनस्य
तक्मा बलास आदहि: वर्षिष्ठ: पर्वतानां त्रिककुन्नाम ते पिता ८
यदांजनं त्रैककुदं जातं हिमवतस्परि यातूंश्च सर्वांजंभयत्सर्वाश्च
यातुधान्य: ९ यदि वासि त्रैककुदं यदि यामुनमुच्यसे उभे ते
भद्रे नाम्नी ताभ्यां नः पाह्यांजन १०॥१९ वाताज्जातोंतरिक्षाद्वि
द्युतो ज्योतिषस्परि स नो हिरण्यजा: शंख: कृशन: पात्वंहस: ॥१

योऽग्रतो रोचनानां समुद्रादधिजज्ञिषे शंखेन हत्वा रक्षांस्यत्त्रि
णो विषहामहे २ शंखेनामीवाममतिं शंखेनोत सदान्वाः शंखो
नो विश्वभेषजः कृशनः पात्वंहसः ३ दिवि जातः समुद्रजः सिं
धुतस्पर्याभृतः स नो हिरण्यजाः शंख आयुः प्रतरणो मणिः ४
समुद्राज्जातो मणिर्वृत्राज्जातो दिवाकरः सोऽस्मान्सर्व
तः पातु हेत्या देवासुरेभ्यः ५ हिरण्यानामेकोऽसि सोमात्वम
धिजज्ञिषे रथे त्वमसि दर्शत इषुधौ रोचनस्त्वं प्रण आयूंषि
तारिषत् ६ देवानामस्थि कृशनं बभूव तदात्मन्वच्चर
त्यप्स्वन्तः तत्ते बध्नाम्यायुषे वर्चसे बलाय दीर्घायुत्वाय श
तशारदाय कार्शनस्त्वाभिरक्षतु ७ ॥१०॥ द्वितीयोऽनुवाकः ॥ अनु

अ॰सं॰

6

अनड्वान्दाधारपृथिवीमुतद्यामनड्वान्दाधारोर्वं१तरिक्षं अनड्वा
न्दाधारप्रदिशः षडुर्वीरनड्वांविश्वंभुवनमाविवेश १ अनड्वा
निंद्रस्सपशुभ्योविचष्टेत्रयां छक्रोविमिमीतेअध्वनः भूतंभ
विष्यद्भुवनादुहानः सर्वादेवानांचरतिव्रतानि २ इंद्रोजातो
मनुष्येष्वन्तर्घर्मस्तप्तश्चरतिशोशुचानः सुप्रजास्सन्सउ
दारेनसर्षद्योनाश्नीयादनडुहोविजानन् ३ अनड्वान्दुहेसु
कृतस्यलोकएनंप्याययतिपवमानःपुरस्तात् पर्जन्योधा
रामरुतऊधोअस्ययज्ञःपयोदक्षिणादोहोअस्य ४ यस्यने
शेयज्ञपतिर्नयज्ञोनास्यदातेशेनप्रतिग्रहीता योविश्वजि
द्विश्वभृद्विश्वकर्मा घर्मंनोब्रूतयतमश्चतुष्पात् ५ येनदेवास्वराह

रुहुर्हित्वा शरीरममृतस्य नाभिं तेन गेष्म सुकृतस्य लोकं घर्मस्य व्र
तेन तपसा यशस्यवः ६ इंद्रो ह रूपेणाग्निर्वहेन प्रजापतिः परमे
ष्ठी विराट् विश्वानरे अक्रमत वैश्वानरे अक्रमतानडुह्यक्रम
त सोदृंहयत सोधारयत ७ मध्यमेतदनडुहो यत्रैष वह आ
हितः एतावदस्य प्राचीनं यावान्प्रत्यङ् समाहितः ८ यो वेदान
डुहो दोहान्सप्तानुपदस्वतः प्रजां च लोकं चाप्नोति तथा सप्तऋष
यो विदुः ९ पद्भिः सेदिमवक्रामन्निरां जंघाभिरुत्खिदन् श्रमेणा
नड्वान्कीलालं कीनाशश्चाभिगच्छतः १० द्वादश वा एता रात्रीर्व्र
त्या आहुः प्रजापतेः तत्रोप ब्रह्म यो वेद तद्वा अनडुहो व्रतं ११
दुहे सायं दुहे प्रातर्दुहे मध्यंदिनं परि दोहा

अ॰सं॰

पेष्ट्रस्य संयंतिनाध्विद्यानुपदस्यतः ॥२८॥४॥११ रोहण्यसि रोहण्यस्थ्नः छि

न्नस्य रोहणी रोहयेदमरुंधति १ यत्ते रिष्टं यत्ते द्युत्तमस्ति पेष्ट्रंत आत्म

नि धातातद्भद्रया पुनः संदधत्परुषा परुः २ संते मज्जा मज्ञा भवतु समु

ते परुषा परुः संते मांसस्य विस्रस्तं समस्थ्यपि रोहतु ३ मज्जा मज्ञा

संधीयतां चर्मणा चर्म रोहतु असृक्ते अस्थि रोहतु छिन्नं संधेह्योषधे ५

स उत्तिष्ठ प्रेहि प्रद्रव रथः सुचक्रः सुपविः सुनाभिः प्रतितिष्ठोर्द्ध्वः ६

यदि कर्त्तं पतित्वा संशश्रे यदि वाश्मा प्रहृतो जघान ऋभू रथस्ये

वाङ्गानि संदधत्परुषा परुः ७॥ उत देवा अवहितं देवा उन्न

यथा पुनः उतागश्चक्रुषं देवा देवा जीवयथा पुनः १ द्वाविमौ वा

तौ वात आसिंधोरा परावतः दक्षंते अन्य आवातु व्यन्यो वातु यद्र

पः २

आवांतवाहिमेयजं विवातवाहियद्य: त्वंहिविश्वभेषजदेवानांदूत ईयसे ३ त्रायंतामिमंदेवास्त्रायंतोमरुतांगण: त्रायंतांविश्वाभूता नियथायमरपाअसत् ४ आत्वागमंशंतातिभिरथोअरिष्टता तिभि: दक्षंतउग्रमाभारिषंपरायक्ष्मंसुवामिते ५ अयंमेहस्तोभ गवानयंमेभगवत्तर: अयंमेविश्वभेषजोयंशिवाभिमर्शन: ६ हस्ताभ्यांदशशाखाभ्यांजिह्वावाच:पुरोगवी अनामयित्नुभ्यांह स्ताभ्यांताभ्यांत्वाभिमृशामसि ७।४।१३ अजोह्यग्नेरजनिष्टशो कात्सोअपश्यज्जनितारमग्रे तेनदेवादेवतामग्रआयंतेनरो हान्रुहुमेध्यास: १ क्रमध्वमग्निनानाकमुख्यान्हस्तेषुबिभ्रत: दिवस्पृष्ठंस्वर्गत्वामिश्रादेवेभिराध्वं २ पृथिव्याअहमंत

अ·सं·

रित्तमारुहमंतरित्ताद्दिवमारुहं दिवोनाकस्यपृष्ठात्स्वर्ज्योतिरगामहं ३ स्व
र्यंतोनापेक्षंतआद्यांरोहंतिरोदसी यज्ञंयेविश्वतोधारंसुविद्वांसोवि
तेनिरे ४ अग्नेप्रेहिप्रथमोदेवतानांचक्षुर्देवानामुतमानुषाणां इय
क्षमाणाभृगुभिःसजोषाःस्वर्यंतुयजमानाःस्वस्ति ५ अजमनज्मि
पयसाघृतेनदिव्यंसुपर्णंपयसंबृहंतं तेनगेष्मसुकृतस्यलोकंस्व
रारोहंतोअभिनाकमुत्तमं ६ पंचौदनंपंचभिरंगुलिभिर्दर्व्योद्धरपंचधै
तमोदनं प्राच्यांदिशिशिरोअजस्यधेहिदक्षिणायांदक्षिणंधेहिपार्श्वं
प्रतीच्यांदिशिभसदमस्यधेह्युत्तरस्यांदिश्युत्तरंधेहिपार्श्वं ऊर्ध्वायां
दिश्यजस्यानूकंधेहि दिशिध्रुवायांधेहिपाजस्यमंतरित्तेमध्यतो
मध्यमस्य ८ शृतमजंशृतयाप्रोर्णुहित्वचासर्वैरंगैःसंभृतं विश्व

रूपं सउन्निष्टेतोऽग्निनाकमुत्तमं पद्भिश्चतुर्भिः प्रतिदिवद्दिशः ॥१५॥४॥८
समुत्पतंतु प्रदिशो नभस्वतीः समभ्राणि वातजूतानि यंतु महऋषभस्य न
दतो नभस्वतो वाश्रा आपः पृथिवीं तर्पयंतु १ अभिक्रंद स्तनयार्दयोदधिं
भूमिं पर्जन्य पयसा समङ्ग्धि त्वया सृष्टं बहुलमैतु वर्षमाशारैषी कृश
गुरेत्वस्तं ६ संवो वंतु सुदानव उत्सा अजगरा उत महद्भिः प्रच्युता मे
घा वर्षंतु पृथिवीमनु ७ आशामाशां विद्योततां वाता वांतु दिशो
दिशः महद्भिः प्रच्युता मेघाः संयंतु पृथिवीमनु ८ आपो विद्युद
भ्रं वर्षं सं वो वंतु सुदानव उत्सा अजगरा उत महद्भिः प्रच्युता मेघाः
प्रावंतु पृथिवीमनु ९ अपामग्निस्तनूभिः संविदानो य ओषधी
नामधिपा बभूव स नो वर्षं वनुतां जातवेदाः

प्र.सं.

प्राणं प्रजाभ्योऽमृतं दिवस्परि १ प्रजापतिस्सलिलादा समुद्रादाप ईरयं

नुदधिमर्दयाति प्रप्यायतां वृष्णो अश्वस्य रेतोऽर्वाङे तेन स्तनयित्नुनेहि ॥

अपो निषिंचन्नसुरः पिता नः श्वसंतु गर्गरा अपां वरुणाव नीचीरप

सृज वदंतु पृश्निबाहवो मंडूका इरिणानु ११ संवत्सरं शशयाना

ब्राह्मणा व्रतचारिणः वाचं पर्जन्यजिन्वितां प्रमंडूका अवादिषुः १२

उपप्रवद मंडूकि वर्षमावद तादुरि मध्ये ह्रदस्य प्लवस्व विगृह्य चतु

रः पदः १४ खण्वखा३ इखैमखा३ इमध्ये तदुरि वर्षं वनुध्वं पितरो

मरुतां मन इच्छत १५ महान्तं कोशमुदचाभिषिंच सविद्युतं भवतु

वातु वातः तन्वतां यज्ञं बहुधा विसृष्टा आनंदिनीरोषधयो भवंतु १६

तृतीयोऽनुवाकः सू ५ म ॥

बृहन्नेषामधिष्ठातान्तिकादिवपश्यति यस्तायन्मन्यतेचरस
र्वंदेवाइदंविदुः १ यस्तिष्ठतिचरतियश्चवंचतियोनिलायंचरति
यः प्रतंकं द्वौसंनिषद्ययन्मंत्रयेतेराजातद्वेदवरुणस्तृतीयः २
उतेयंभूमिर्वरुणस्यराज्ञउतासौद्यौर्बृहतीदूरेअंता उतोसमुद्रौ
वरुणस्यकुक्षीउतास्मिन्नल्पउदकेनिलीनः ३ उतयोद्यामतिस
र्पात्परस्तान्नसमुच्यातैवरुणस्यराज्ञः दिवःस्पशःप्रचरंतीदम
स्यसहस्राक्षाअतिपश्यंतिभूमिं ४ सर्वंतद्राजावरुणोविचष्टे
यदंतरारोदसीयत्परस्तात् संख्याताअस्यनिमिषोजनानाम
क्षानिवश्वघ्नीनिमिनोतितानि ५ येतेपाशावरुणसप्तसप्तत्रेधा

निघ्नंतिविविधिनाहृशांतः धिनंतुसर्वेग्रनृतंवदंतंयःसत्यवाद्यतितं

अ·सं· सृजंतु ६ शतेनपाशैरभिधेहिवरुणैनंमातेमोच्यनृतवाङ्नृच

क्षः आस्तांजाल्मउदरंश्रंशयित्वाकोशइवाबंध्रः परिकृत्यमानः

10 यस्समाम्योऽवरुणोयोव्याम्योऽयस्संदेश्योऽवरुणोयोविदेश्यः

योदेवोवरुणोयश्चमानुषः ८ तैस्त्वासर्वैरभिष्यामिपाशैरसा

वामुष्यायणः मुष्याः पुत्र तानुतेसर्वाननुसंदिशामि ९।१०।८

ईशानांत्वाभेषजानामुज्जेषआरभामहे चक्रेसहस्रवीर्यंसर्वस्मा

ओषधेत्वा १ सत्याजितंसपथयावनींसहमानांपुनस्सरां सर्वा

समह्योषधीरितोनःपारयादिति २ याशशापशपनेनयाघं

मूरमादधे यारसस्यहरणायजातमारभेतोकमत्तुसा ॥३॥

१०

यांतेचक्रुरामेपात्रेयांचक्रुर्नीललोहिते आमेमांसेकृत्यांयांचक्रुस्तयाकृत्या
कृतोजहि ४ दौष्वप्न्यंदौर्जीवित्यंरक्षोअभ्वमराय्यः दुर्णाम्नीःसर्वादुर्वाचस्ता
अस्मन्नाशयामसि ५ क्षुधामारंतृष्णामारमगोतामनपत्यतां अपा
मार्गत्वयावयंसर्वंतदपमृज्महे ६ तृष्णामारंक्षुधामारमगोतामनप
त्यतां अपामार्ग. ७ अपामार्गओषधीनांसर्वासामेकइद्वशी तेनतेमृज्म
आस्थितमथत्वमगदश्चर ८।९॥६ समंज्योतिःसूर्येणाह्नारात्री
समावती कृणोमिसत्यमूतयेरसाःसंतुकृत्वरीः १ योदेवाःकृत्यां
कृत्वाहरादविदुषोगृहं वत्सोधारुरिवमातरंतंप्रत्यगुपपद्यतां २
अमाकृत्वापाप्मानंयस्तेनान्यंजिघांसति अश्मानस्तस्यांदग्धा

अ·सं·

यांबहुलाः फट्करिक्रति ३ सहस्रधामन्विशिखान्विग्रीवांछायया त्वं प्र
ति स्म चक्रुषे कृत्यां प्रियां प्रियावते हर ४ अनयाहमोषध्या सर्वाः कृत्या
अदूदुषं । यां क्षेत्रे चक्रुर्यां गोषु यां वा ते पुरुषेषु ५ यश्चकार न शशा
क कर्तुं शश्रे पादमंगुरिं चकार भद्रमस्मभ्यमात्मने तपनं तु सः ६
अपामार्गोप मार्ष्टु क्षेत्रियं शपथश्च यः अपाह यातुधानीरप सर्वा
अराय्यः ७ अपमृज्य यातुधानानप सर्वा अराय्यः अपामार्ज· ८।४।१८
उतोअस्यबंधुकृतोअसि नु जामिकृत उतो कृत्याकृतः प्रजां नडमि
व छिंधि वार्षिकं १ ब्राह्मणेन पर्युक्तासि कण्वेन नार्षदेन सेनेवै
षि त्विषीमती न तत्र भयमस्ति यत्र प्राप्नोष्योषधे २ अग्रमेष्योष
धीनां ज्योतिषेवाभिदीपयन्

उतत्रातासि पाकस्या घोहंतासिरत्नसः ३ यददो देवाअसुरांस्त्वयाग्रेनि
रकुर्वत ततस्त्वमध्योषधेपामार्गोअजायथाः ४ विभिंदती शतशाखा
विभिंदन्नामतेपिता प्रत्यग्विभिंधित्वंतयो अस्मांअभिदासति ५ अस
द्भूम्याः समभवत्तद्यामेतिमहद्व्यचः तद्वैततोविधूपायत्प्रत्यक्कर्तारमृ
छतु ६ प्रत्यङ्हि संबभूविथप्रतीचीनफलस्त्वं सर्वान्मच्छपथाँ अधिव
रीयोयावया वधं ७ शतेनमावरिवाहिसहस्रेणाभिरक्षमा इंद्रस्तेवी
रुधांपतउग्रईज्मान मादधत् ८।७।११९ आपश्यतिप्रतिपश्यतिपरा
पश्यतिपश्यति दिवमंतरिक्षमाद्भूमिंसर्वंतद्देविपश्यति १ ति
स्रोदिवस्तिस्रः पृथिवीः षट्चेमाः प्रदिशः पृथक् त्वयाहंसर्वाभूता

अ·सं·

निवश्यानिदेव्योषधे २ दिव्यस्यसुपर्णस्यतस्यहासिकनीनिका साभूमिमारुरो
हयवह्यंश्रांतावधूरिव ३ तांमेसहस्राक्षोदेवोदक्षिणेहस्तआदधत् त
याहंसर्वंपश्यामियश्चशूद्रउतार्यः ४ आविःकृणुष्वरूपाणिमात्मा
नमवगूहथाः अथोसहस्रचक्षोःत्वंप्रतिपश्याःकिमीदिनः ५ दर्श
यमायातुधानांदर्शययातुधान्यः पिशाचान्सर्वान्दर्शयेतित्वारभओ
षधे ६ कश्यपस्यचक्षुरसिशुन्याश्चचतुरक्षाः वीध्रेसूर्यमिवसर्पंतं
मापिशाचंतिरस्करः ७ उदग्रभंपरिपाणाद्यातुधानंकिमीदिनं तेना
हंसर्वंपश्याम्युतशूद्र●मुतार्यं ८ योअंतरिक्षेणपततिदिवंयश्चा
तिसर्पति भूमिंयोमन्यतेनाथंतंपिशाचंप्रदर्शय ९।७।१२· अथकु
पीठादशासप्तमः प्रपाठकः ॥अहं॥ आगावोअग्मंनुतभद्रमक्रन्सीदंतु

गोष्ठेरणयंत्वस्मे प्रजावतीः पुरुरूपाइहस्युरिंद्रायपूर्वीरुषसोदुहानाः १

इंद्रोयज्वनेपृणतेचशिक्षत्युपेद्ददातिनस्वंमुषायति भूयोभूयोरयि

मिदस्यवर्द्धयन्नभिन्नेखिल्येनिदधातिदेवयुं २ नतानशंतिनदभा

तितस्करोनासामामित्रोव्यथिरादधर्षति देवांश्चयाभिर्यजतेददाति

चज्योगित्ताभिस्सचतेगोपतिस्सह ३ नताअर्वारेणुककाटोअश्नुतेन

संस्कृतत्रमुपयंतिताअभि उरुगायमभयंतस्यताअनुगावोमर्तस्य

विचरंतियज्वनः ४ गावोभगोगावइंद्रोमइच्छागावस्सोमस्यप्रथमस्यभ

क्षः इमायागावस्सजनासइंद्रइच्छामिहृदामनसाचिदिंद्रं ५ यू

यंगावोमेदयथाकृशंचिदश्रीरंचित्कृणुथासुप्रतीकं भद्रंगृहंकृणुथ

भद्रवाचोबृहद्वोवयउच्यतेसभासु ६ प्रजावतीःसूयवसेरुशंतीःशुद्धा

अ·सं·

अपस्सुप्रपाणे पिबंतीः मावस्तेनईशतमाघशंसः परिवोरुद्रस्यहेतिर्वृणक्तु ७।७।१२

इममिंद्रवर्द्धयक्षत्रियंमइमंविशामेकवृषंकृणुत्वं निरमित्रानक्ष्णुह्यस्य

सर्वांस्तान्रंधयास्माअहमुत्तरेषु १ एमंभजग्रामेअश्वेषुगोषुनिष्टंभज

योऽमित्रोऽस्य वर्ष्मक्षत्राणामयमस्तुराजेंद्रशत्रुंरंधयसर्वमस्मै २

अयमस्तुधनपतिर्धनानामयंविशांविश्पतिरस्तुराजा अस्मिन्निंद्रम

हिवर्चांसिधेह्यवर्चसंकृणुहिशत्रुमस्य ३ अस्मैद्यावापृथिवीभूरि

वामंदुहाथांघर्मदुघेइवधेनू अयंराजाप्रियइंद्रस्यभूयात्प्रियोगवामो

षधीनांपशूनां ४ युनज्मितउत्तरावंतमिंद्रंयेनजयंतिनपराजयं

तेयस्त्वाकरदेकवृषंजनानामुतराज्ञामुत्तमंमानवानां ५ उत्तरस्त्व

मधरेतेसपत्नायेकेचराजन्प्रतिशत्रवस्ते एकवृषइंद्रसखाजिगीवां

च्छ्रूयतामामरामोजननानि ८ सिंहप्रमीकोविश्वोग्रादिसर्वाव्याघ्रप्रती
कोवबाधस्वशत्रून् एकवषरंदसस्वाजिगीवांच्छ्रूयतामाखिद्राभो
जनानि ७।७।२२ अग्नेर्मन्वे प्रथमस्य प्रचेतसः पांचजन्यस्यबहुधा
यमिंधते विशोविशः प्रविशिवांसमीमहे सनोमुंचत्वंहसः १ यथा
हव्यं वहसिजातवेदोयथायज्ञंकल्पयसिप्रजानन् एवादेवेभ्यः सुम
तिंनआवहसनो० २ यामन्यामनुपथुक्तं वहिष्ठं कर्मन्कर्मन्नाभ
गं अग्निमीडेरक्षोहणंयज्ञवृधंघृताहुतं सनोमु० ३ सुजातंजा
तवेदसमग्निंवैश्वानरंविभुं हव्यवाहंहवामहे सनोमुं० ४ येन
ऋषयोवलमद्योतयंयुजायेनासुराणामयुवंतमायाः येना
ग्निमापणीनिंद्रोजिगायसनो० ५ येनदेवाअमृतमन्वविंदन्ये

अ-सं·

14

नौषधीर्मधुमतीरकृण्वन् येन देवाः स्वराभरन्त्स नो० ८ यस्येदं प्रदिशि यद्वि
रोचते यज्जातं जनितव्यं च केवलं स्तौम्यग्निं नाथितो जोहवीमि स नो० ७।७।२३
इन्द्रस्य मन्महे शश्वदिदस्य मन्महे वृत्रघ्न स्तोमा उपमेन आगुः यो दाशुषः
सुकृतो हवमेति स नो० १ यमुग्रीणामुग्रबाहुर्ययुर्यो दानवानां बलमारु
रोज येन जिताः सिंधवो येन गावः स नो० २ यश्चर्षणीप्रो वृषभः स्वर्विद्य
स्मै ग्रावाणः प्रवदन्ति नृम्णं यस्याध्वरः सप्तहोता मदिष्ठः स नो० ३ य
स्य वशास ऋषभास उक्षणो यस्मै मीयन्ते स्वरवः स्वर्विदे यस्मै शुक्रः प
वते ब्रह्मशुंभितः स नो० ४ यस्य जुष्टिं सोमिनः कामयन्ते यं हवन्त इषु
मन्तं गविष्टौ यस्मिन्नर्कः शिश्रिये यस्मिन्नोजः स नो० ५ यः प्रथमः क
र्मकृत्याय जज्ञे यस्य वीर्यं प्रथमस्यानुबुद्धं येनोद्यतो वज्रोभ्यायतास
नो० ६

यः संग्रामान्नयति संयुधे वशीयः पुष्टानि संसृजति हृषयानि स्तोमी इंद्रं ना
थितो जोह वीमि सनो० ७।१।२८ वायोः सवितुर्विदयानि मन्महे यावा
त्मन्वद्विशथो यौ च रक्षथः यौ विश्वस्य परिभूव भूवथुस्तौ नो मुंचत
मंहसः १ ययोः संख्याता वरिमा पार्थिवानि याभ्यां रजो युपितमंत
रिक्षे ययोः प्रायं नान्वानशे कश्चन तौ नो मुं० २ तव व्रते नि विशंते
जनासस्त्वय्युदिते प्रेरते चित्रभानो युवं वायो सविता च भुवनानि र
क्षथस्तौ नो० ३ अपेतो वायो सविता च दुष्कृतमप रक्षांसि शिमिदां
च सेधतं संह्यूर्जया सृजथः सं बलेन तौ नो० ४ रयिं मे पोषं स
वितोत वायुस्तनू दक्षमासुवतां सुशेवं अयक्ष्मतातिं मह इह ध
त्तं तौ नो मुंचत

अ·सं·

प्रसुमतिंसवितर्वायऊतयेमहस्वंतंमत्सरंमादयाथः अर्वाग्वामस्य

प्रवतोनियछतंतौनो० ६ उपश्रेष्ठानआशिषोदेवयोर्धामन्नस्थि

रन् स्तौमिदेवंसवितारंवायुंतौनो० ७ पंचमोनुवाकः २५ मन्वे

वांद्यावापृथिवीसुभोजसौयेअप्रथेथामभितायोजनानि प्रतिष्ठे

ह्यभवतंवसूनांतेनोमुंचतमंहसः १ प्रतिष्ठेह्यभवतंवसूनांप्रवृद्धेदेवीसु

भगेउरूची द्यावापृथिवीभवतंमेस्योनेतेनो० २ असंतापेसुतप

सौउर्वेहमहूर्वीगंभीरेकविभिर्नमस्ये द्यावापृथिवीभवतंमेस्योनेतेनो० ३

येअमृतंबिभृथोयेहवींषियेस्रोत्याबिभृथोयेमनुष्यान् द्यावापृ

थिवी० ४ यउस्रियाबिभृथोयेवनस्पतीन्ययोर्वांविश्वाभुवनान्यंतः

16

15

दैवात् स्तोमिद्यावापृथिवीनाथितोजोहवीमिसे नोमुंचत्वंहसः ७।१०।२६

मरुतांमन्वेअधिमेब्रुवंतुप्रेमंवाजंवाजसातेअवंतु आशूनिवसुयम

मानहूतयेतेनोमुंचत्वंहसः १ उत्समक्षितंव्यचंतियेसदायआ

सिंचंतिरसमोषधीषु पुरोदधेमरुतःपृश्निमातॄंस्तेनो० २ पयो

धेनूनांरसमोषधीनांजवमर्वतांकवयोयइन्वथ शग्मामवंतु

मरुतोनस्योनास्तेनो० ३ अपःसमुद्राद्दिवमुद्वहंतिदिवस्पृथि

वीमभियेसृजंति येअद्भिरीशानामरुतश्चरंति तेनो० ४ येकीला

लेनतर्पयंतियेघृतेन येवावयोमेदसासंसृजंति येअद्भिरीशाना

मरुतो वर्धयन्ति तेनो॰ ५ यदीदिदं मरुतो मारुतेन यद्दि देवा दैव्येनेदृगार

ग्र॰सं॰

युयमीशिध्वे वसवस्तस्य निष्कृतेस्तेनो॰ ६ "यदीदिदं मरुतो मारुतेन"
तिग्ममनीकं विदितं सहस्वन्मारुतं शर्धः पृतनासूग्रं स्तोमैर्मरु
त्वान्नाथितो जोहवीमि स नो॰ ७।२७ भवाशर्वौ मन्वे वां तस्य वि
त्तं ययोर्वामिदं प्रदिशि यद्विरोचते यावस्येशाथे द्विपदो यौ चतु
ष्पदस्तौ नो मुंचतमंहसः १ ययोरभ्यध्व उत यद्दूरे चिद्यौ विदिता
विषुभृतामसिष्ठौ यावस्येशाथे॰ २ सहस्राक्षौ वृत्रहणा हुवेऽहं
दूरेगव्यूती स्तुवन्नेम्युग्रौ यावस्येशाथे॰ ३ यावारेभाथे बहु सा
कमग्रे प्र चेदस्राष्टमभिभां जनेषु यावस्येशाथे॰ ४ ययोर्वधा

त्रापद्योनेकस्त्रनंतंनेद्देवेब्रूतमानुषेषु यावस्येशाथे० ५ यःकृत्याकृन्मूलकृद्यातुधा
नोनितस्मिंधत्तंवज्रमुग्रौ यावस्येशाथे० ६ अधिनोब्रूतपृतनासूग्रौसंवज्रेणसृजतं
यःकिमीदी स्तोमिभवाशर्वौनाथितोजोहवीमि तौनोमुंचतमंहसः ७।७।२८ मन्वे
वांमित्रावरुणावृतावृधौसचेतसौ द्रुहणोयौनुदेथेप्रसत्यावानमवथोभरेषुतौ
नोमुंचतमंहसः १ सचेतसौद्रुहणोयौनुदेथेप्रसत्यावानमवथोभरेषु यौगछ
थोनृचक्षसौबभ्रुणासुतंतौनोमुंचतमंहसः २ यावंगिरसमवथोयावगस्तिंमित्रा
वरुणाजमदग्निमत्रिं यौकश्यपमवथोयौवसिष्ठंतौनो० ३ यौश्यावाश्वमवथो
वध्र्यश्वंमित्रावरुणापुरुमीढमत्रिं यौविमदमवथःसप्तवध्रिंतौनो० ४ यौभरद्वा
जमवथोयौगविष्ठिरंविश्वामित्रंवरुणमित्रकुत्सं यौकक्षीवन्तमवथःप्रोतकण्वं

अ०सं

18

नो नो ० ५ यो मे धामानि प्रियमवर्धयो यो त्रि लोकं मित्रावरुणाव बुधानां काव्ययो यो ग्गोत्र

ममवयः स्वैनमुद्रुलं नो नो ० ६ ययोरवयः सत्यवर्त्मजेदर्पिमर्मिप्सुयाचरं नमभिया

त्रिदूषयन् सोमित्रावरुणौ नाथितो जोहवीमि तो नो मुंचतमंहसः ७ । ७ । २४ अ

हं रुद्रेभिर्वसुभिश्चराम्यहमादित्यैरुत विश्वदेवैः अहं मित्रावरुणोभा बिभर्म्यहमिं

द्राग्नी अहमश्विनोभा १ अहं राष्ट्री संगमनी वसूनां चिकितुषी प्रथमा यज्ञियानां

तां मा देवा व्यदधुः पुरुत्रा भूरिस्थात्रां भूर्यावेशयंतः २ अहमेव स्वयमिदं वदामि

जुष्टं देवानामुत मानुषाणां यं कामये तं तमुग्रं कृणोमि तं ब्रह्माणं तमृषिं तं सुमे

धां ३ मया सो अन्नमत्ति यो विपश्यति यः प्राणिति य ईं शृणोत्युक्तं अमन्तवो मां त उप

द्धिवं ति श्रुधि श्रुत श्रद्धेयं ते वदामि ४ अहं रुद्राय धनुरा तनोमि ब्रह्मद्विषे शर
वे हन्तवा उ अहं जनाय समदं कृणोम्यहं द्यावापृथिवी आविवेश ५ अहं सो
ममाहनसं बिभर्म्यहं त्वष्टारमुत पूषणं भगं अहं दधामि द्रविणं हविष्मते
सुप्राव्या २ यजमानाय सुन्वते ६ अहं सुवे पितरमस्य मूर्धन्मम योनिरप्स्वन्त
स्समुद्रे ततो वितिष्ठे भुवनानि विश्वोतामूं द्यां वर्ष्मणोपस्पृशामि ७ अहमेव वा
त इव प्रवाम्यारभमाणा भुवनानि विश्वा परो दिवा पर एना पृथिव्यैतावती महि
ना संबभूव ८।७।३० षष्ठोनुवाकः ५ अ २६ त्वया मन्यो सरथमारुजन्तो ह
र्षमाणा हृषितासो मरुत्वन् तिग्मेषव आयुधा संशिशाना अभि प्र यन्तु नरो अग्नि

अ॰ सं॰

19

रूपाः १ अग्निरिवमन्योत्विषितःसहस्वसेनानीर्नःसहुरेहूतएधि हत्वायश

त्रून्विभजस्ववेद ओजोमिमानोविमृधोनुदस्व २ सहस्वमन्योअभिमातिमस्मे

रुजन्मृणन्प्रमृणन्प्रेहिशत्रून् उग्रंतेपाजोनन्वारुरुध्रेवशीवशंनयासएकजत्वं ३

एकोबहूनामसिमन्यवीडिताविशंविशंयुद्धायसंशिशाधि अकृत्तरुक्त्वयायुजा

वयंद्युमंतंघोषंविजयायकृण्मसि ४ विजेषकृदिंद्रइवानवब्रवोस्माकंमन्योअ

धिपाभवेह प्रियंतेनामसहुरेगृणीमसिविद्मातमुत्संयतआबभूथ ५ आभूत्या

सहजावज्रसायकसहोबिभर्ष्यभिभूतउत्तरं क्रत्वानोमन्योसहमेद्येधिमहाध

नस्यपुरुहूतसंसृजि ६ संसृष्टंधनमुभयंसमाकृतमस्मभ्यंदत्तांवरुणश्चमन्युः

भियोदधानाहृदयेषुशत्रवः पराजितासोअपनिलयंतां ॥७॥२१ यस्तेमन्योवि
धद्वज्रसायकसहओजः पुष्यतिविश्वमानुषक् साह्यामदासमार्यंत्वयायुजावयं
सहस्कृतेनसहसासहस्वतामन्युरिंद्रोमन्युरेवासदेवोमन्युर्होतावरुणोजातवेदाः
मन्युंविशईडतेमानुषीर्याः पाहिनोमन्योतपसासजोषाः २ अभीहिमन्योतवस
स्तवीयांतपसायुजाविजहिशत्रून् अमित्रहावृत्रहादस्युहाचविश्वावसून्याभरा
त्वन्नः ३ त्वंहिमन्योअभिभूत्योजाः स्वयंभूर्भामोअभिमातिषाहः विश्वचर्षणिः
सहुरिस्सहीयानस्मास्वोजःपृतनासुधेहि ४ अभागःसन्नपपरेतोअस्मितवक्र
त्वातविषस्यप्रचेतः तंत्वामन्योअक्रतुर्जीहीडाहंस्वातनूर्वलदावानएहि ५ अ

ऋ॰सं॰

20

यंतेअस्यपृतनत्यवाङ्‌प्रतीचीनस्सहुरेविश्वदावन् मन्योवज्रि न्नभिनआव

वृत्स्वहनावदस्यूंऋतवोध्यायेः ६ अग्निर्विह्दिद्विरासोमवानोयावज्राशिरांजघ

नावभूरि जुहोमितेयकुलोमश्रौअग्रगमुभावुपांशुप्रथमापिवाव ७।३२ अपनः

शोशुचदघमग्नेशुशुग्ध्यारयिं अपनःशोशुचदघं १ सुक्षेत्रियासुगातुया

वसूयाचयजामहे अपनः० २ प्रयद्भंदिष्ठएषांप्रास्माकासश्चसूरयः अपनः० ३

प्रयत्तेअग्नेसूरयोजायेमहिप्रतेवयं अपनः० ४ प्रयदग्नेःसहस्वविश्वतोयंति

भावनः अपनः० ५ त्वंहिविश्वतोविश्वतोमुखविश्वतःपरिभूरसि अपनः० ६ द्वि

षोनोविश्वतोमुखातिनावेवपारय अपनः० ७ सनःसिंधुमिवनावातिपर्षास्व

त्नेये अपनः ० ८। ७। ३२ ब्रह्मास्य शीर्षं बृहदस्य पृष्ठं वामदेव्यमुदरमोदनस्य छंदां

सि पक्षौ मुखमस्य सत्यं विष्टारी जातस्तपसोधि यज्ञः १ अनस्थाः पूताः पवनेन शु

द्धाः शुचयः शुचिमपि यंति लोकं नैषां शिश्नं प्र दहति जातवेदाः स्वर्गे लोके बहु स्त्रै

णमेषां २ विष्टारिणमोदनं ये पचंति नैनानवर्तिः सचते कदाचन आस्ते यम उ

प याति देवान्सं गंधर्वैर्मदते सोम्येभिः ३ विष्टारिणमोदनं ये पचंति नैनान्यमः परि मु

ष्णाति रेतः रथी ह भूत्वा रथयान ईयते पक्षी ह भूत्वाति दिवः समेति ४ एष यज्ञा

नां विततो वहिष्ठो विष्टारिणं पक्त्वा दिवमा विवेश आंडीकं कुमुदं सं तनोति बिसं शा

लूकं शफको मुलाली एतास्त्वा धारा उप यंतु सर्वाः स्वर्गे लोके मधुमत्पिन्वमाना उ

अ॰ सं॰

21

वन्वांतिबृन्तपुष्करिणीः समंन्ताः ५ घृतह्रदामधुकूलास्सुरोदकाः क्षीरेणपूर्णाउद
केनदध्ना एतास्त्वाधारा० ६ चतुरः कुंभांश्चतुर्द्धादद्दामिक्षीरेणपूर्णाउदकेनदध्ना
एतास्त्वा० ७ इममोदनंनिदधेब्राह्मणेषुविष्टारिणंलोकजितंस्वर्गं सोमेमाक्षेष्ट
स्वधयापिन्वमानोविश्वरूपाधेनुःकामदुघामेअस्तु ८।१४।२४ यमोदनंप्रथमजाऋ
तस्यप्रजापतिस्तपसाब्रह्मणेपचत् योलोकानांविधृतिर्नाभिरेषात्तेनोदनेनातित
राणिमृत्युं १ येनातरन्भूतकृतोतिमृत्युं यमन्वविंदन्तपसाश्रमेण ॥ यंपपाच
ब्रह्मणेब्रह्मपूर्वंतेनौदनेनातिमृत्युं २ योदाधारपृथिवीं विश्वभोजसंयोअंतरि
क्षमापृणाद्रसेन योअस्तभ्नाद्दिवमूर्ध्वोमहिम्ना तेनौ० यस्मान्मासानिर्मिता

स्विन्नयादक्षरात्संबभूव यस्मान्निर्मितो ह्यक्षरात्ः अहोरात्रायं परियन्ति तेनाधुनास्मै

नो ० ४ यः प्राणतः प्राणाद्वाभूव यस्मै लोकाधूतवन्तः क्वचन्ति ज्योतिष्मन्तिः

प्रदिशो यस्य सर्वास्तेनो ० ५ यस्मात्पक्वादमृतं संबभूव यो गायत्र्या अधिप

तिर्बभूव यस्मिन्वेदा निहिता विश्वरूपास्तेनो ० ६ अवबाधे हिषन्तं देवपीयुं सप

त्ना ये मेऽप तेऽभवन्तु ब्रह्मौदनं विश्वजितं पचामि शृण्वन्तु मे श्रद्दधानस्य देवाः

१७ २५ सप्तमोनुवाकः स ५ अ २६ नास्य ओजाः प्रदहत्वग्निर्वैश्वानरो व

पा यो नो दुरस्याद्दिप्साच्चाधो यो नो अरातियात् १ यो नो दिप्सद्दिप्सतो दिप्स

तो यश्च दिप्सति वैश्वानरस्य दंष्ट्रयोरग्नेरपिदधामि तं २ य आगरे मृगयन्ते

अ॰ सं॰

प्रतिक्रोशेमावास्ये क्रव्यादोऽन्यान्दिप्सतः सर्वांस्तान्सहसा सहे ३॥ सहे पि
शाचान्सहसैषांद्रविणंददे सर्वान्दुरस्यतो हन्मि संमआकूतिरृध्यतां ४ ये
देवास्तेनहासंतेसूर्यएणमिमतेजवं नदीषुपर्वतेषुयेसंतैःपशुभिर्विदे ५ तपनो
अस्मिपिशाचानांव्याघ्रोगोमतामिव श्वानःसिंहमिवदृष्ट्वातेनविंदंतेन्यंचनं ६
नपिशाचैःसंशक्नोमिनस्तेनैर्नवनर्गुभिः पिशाचास्तस्मान्नश्यंतियमहंग्राममा
विशे ७ यंग्राममाविशतइदमुग्रंसहोमम पिशाचास्तस्मान्नश्यंतिनपापमुप
जानते ८ येमाक्रोधयंतिलपिताहस्तिनंमशकाइव तानहंमन्येदुर्हितांजनेअ
ल्पशयूनिव ९ अभितंनिरृतिर्धत्तामश्वमिवाश्वाभिधान्यामल्वोयोमह्यंक्रुध्यति

सउयाश्गन्नमुच्यते १।७।३६ त्वयापूर्वमथर्वाणोजघ्नूरक्षांस्योषधे त्वयाजघा
नकश्यपस्त्वयाकण्वोऽगस्त्यः १ त्वयावयमप्सरसोगंधर्वांश्चातयामहे अजशृंग्यज
रक्षःसर्वान्गंधेननाशय २ नदींयन्त्वप्सरसोपान्तारमवश्वसं गुग्गुलूःपीलान
लद्यौ१ गंधिःप्रमंदनी तत्परेताप्सरसःप्रतिबुद्धाअभूतन ३ यत्राश्वत्थान्यग्रोधा
महावृक्षाःशिखंडिनः तत्परेता०४ यत्रवःप्रेंखाहरिताअर्जुनाउतयत्राघाटाःक
र्कर्यःसंवदंतितत्परेता०५ एयमगन्नोषधीनांवीरुधांवीर्यावती अजशृंग्यराटकी
तीक्ष्णशृंगीव्यृषतु ६ आनृत्यतःशिखंडिनोगंधर्वस्याप्सरापतेः भिनद्मिमुष्कावं
पियाभिशेपः ७ भीमाइंद्रस्यहेतयःशतमृष्टीरयस्मयीः ताभिर्हविरदानांगंधर्वानवका

अ॰सं॰

23

दान्यृच्छन्तु ८ भीमा इन्द्रस्य हेतयः शतमृष्टीर्हिरण्मयीः ताभिर्हविरदान्गंधर्वानवका

दान्व्यृषतु ९ अवकादानभिशोचानप्सु ज्योतय मामकान् पिशाचान्सर्वानोषधे प्रमृ

णीहि सहस्व च १० श्वेवैकः कपिरिवैकः कुमारः सर्वकेशकः प्रियो दृश इव भूत्वा गं

धर्वः सचते स्त्रियस्तमितो नाशयामसि ब्रह्मणा वीर्यावता ११ जाया इद्वो अप्सरसो

गंधर्वाः पतयो यूयं अप धावतामर्त्या मर्त्यान्मा सचध्वं १२।७।३७ उद्भिंदतीं संजयं

तीमप्सरां साधुदेविनीं ग्लहे कृतानि कृण्वानामप्सरां तामिह हुवे १ विचिन्वती

माकिरंतीमप्सरां साधुदेविनीं ग्लहे कृतानि गृह्णानामप्सरां तामिह हुवे २ यायैः परिनृत्यत्याददाना कृतं ग्लहात् सा नः कृतानि सीषती प्रहामाप्नो

तु मायया सा नः पयस्वत्यैतु मा नो जैषुरिदं धनं ३ या अक्षेषु प्रमोदंते शुचं क्रोधं

चविभ्रती आनंदिनीप्रमोदिनीमप्सरसंतानामिहहुवे ४ सूर्यस्य रश्मिमनुयाःसंच

रंतिमरीचिर्वायाअनुसंचरंति यासामृषभोदूरतोवाजिनीवान्सद्यःसर्वालोका

न्पर्येतिरक्षन् सनऐतुहोममिमंजुषाणो १ नरिक्षेणसहवाजिनीवान् ५ अंत

रिक्षेणसहवाजिनीवन्कर्कीवत्सामिहरक्षवाजिन् इमेतेलोकावहुलाशरत्य

र्वाइयंतेकर्कीहतेमनोस्तु ६ अंतरिक्षेसहवाजिनीवन्कर्कीवत्सामिहरक्षवाजि

न इयंवासोअयंवृजइहवत्सांनिवध्नीमः यथानामवईमनमस्तेस्वाहा ७।४।३८

पृथिव्यामग्नयेसमनमन्त्सआर्ध्नोत् यथापृथिव्यामग्नयेसमनमन्नेवामह्यंसन्न

मःसन्नमंतु १ पृथिवीधेनुस्तस्याअग्निर्वत्सः सामेग्निनावत्सेनेषमूर्जंकामं

ग्र॰ सं॰

24

दुहां आयुः प्रथमं प्रजां पोषं रयिं स्वाहा १ अन्तरिक्षे वायवे समनमन्स आर्ध्नोत् यथा

न्तरिक्षे वायवे समनमन्नेवा मह्यं सन्नमः सन्नमन्तु २ अन्तरिक्षं धेनुस्तस्या वायुर्वत्सः

सा मे वायुना वत्सेनेषमूर्जं कामं दुहां आयुः प्रथमं प्रजां पोषं रयिं स्वाहा ३ दिव्यादि

त्याय समनमन्नेवा मह्यं सन्नमः सन्नमन्तु ४ द्यौर्धेनुस्तस्या आदित्यो वत्सः। सा मे

आदित्येन वत्सेनेषमूर्जं कामं दुहां आयुः प्रथमं प्रजां पोषं रयिं स्वाहा ५ दिक्षु चन्द्रा

य समनमन्स आर्ध्नोत् यथा दिक्षु चन्द्राय समनमन्नेवा मह्यं सन्नमः सन्नमन्तु ६ दिशो

धेनवस्तासां चन्द्रो वत्सः ता मे चन्द्रेण वत्सेनेषमूर्जं कामं दुहां आयुः प्रथमं प्रजां पो

षं रयिं स्वाहा ७ अग्नावग्निश्चरति प्रविष्ट ऋषीणां पुत्रो अभिशस्तिपा उ नमस्का

रेणनमसातेजुहोमिमांदेवानांमिथुयाकर्मभागं ९ अदाभूतंमनसाजातवेदो
विश्वानिदेववयुनानिविद्वान् सप्तास्यानितवजातवेदः प्राच्यादिशोमिदासंत्यस्मा
त् अग्निमस्त्वातेपरांचोव्यथंतामत्यगेनात्रुतिसदेशाहन्मि १ येदक्षिणतोजु
हूतिजातवेदोदक्षिणायादिशोमित्यस्मात् यमम्त्वातेपरांचो० २ येपश्चाज्जु
हूतिजातवेदःप्रतीच्यादिशोमिदासंत्यस्मात् वरुणम्त्वातेपरांचो० ३ यउत्तरतो
जुहूतिजातवेदउदीच्यादिशोमिदासंत्यस्मात् सोमम्त्वातेपरांचो० ४ येधस्ता
जुहूतिजातवेदोध्रुवायादिशोमिदासंत्यस्मात् भूमिम्त्वातेपरांचो० ५ येन्त
रिक्षाज्जुहूतिजातवेदोव्यथायादिशोमिदासंत्यस्मात् वायुम्त्वातेपरांचो० ६

ग्रं॰सं॰

यदुदरिक्षाज्जुहूतिजातवेदोऽर्ध्वाया दिशोभिसंतपस्मान् सूर्यस्त्वा तेपरांचो ० ७ यदि

दृष्णामंतर्देशेभ्यो जुहूतिजातवेदः सर्वाभ्यो दिग्भ्योभिदासंतपस्मान् ब्रह्मत्वा तेपरांचो ०८

सप्तमं दशपतोचतुर्थकांडं समाप्तं ॐ अध्य ऋग्ज्ञो योनियगा वभूवामृतासुर्वर्द्ध

मानस्सुजन्मा अदब्धासुर्भ्राजमानोहेव त्रितोधर्तादाधारत्रीणि १ आयो धर्माणि

प्रथमस्ससाद ततोवपूंषि कृणुषेपुरूणि धास्युर्योनिंप्रथम आविवेश आयोवाचमनु

दितांचिकेत २ यस्ते शोकायतन्वंरिरेचक्षरद्धिरण्यं शुचयोनुस्वाः अत्रादधेतेअ

मृतानिनामास्मेवस्त्राणिविशएरयंतां ३ प्रपदेते प्रतरं पूर्व्यं गुस्सदस्सदआतिष्ठंतोअ

जुर्यं कविः अवस्मानदातिर्हाराणोजामिसपुर्यं पतिमेरयेथा ४ तदूषुतेमहत्पृथुज्मं

हंतेोअज्रजर्यं कविःअबस्यमानदादिह्नालोजामेवे धुर्यंपत्तिमेरपेषा ४ तद्धृषुते
महत्पृथुज्मंनमः कविःकाव्येनाकृणोमि यत्सम्यंचावभियंतावभिक्षामत्राम
हीरोधचक्रोवावधेत्ते ५ सप्तमर्यादाः कवयस्ततक्षुस्तासामिदेकामभ्यंहुरोगाद्
आयोर्हस्कंभउपमस्यनीडेपथांविसर्गेधरुणेषुतस्थौ ६ उतामृतासुर्व्रतए
मिकृण्वंनसुरात्मातन्व १ स्तत्सुमद्गुः उतवाशक्रोरत्नंदधात्यूर्जयावायत्सच
तेहविर्दाः ७ उतपुत्रःपितरंक्षत्रमीडेज्येष्ठंमर्यादमव्हयन्स्वस्तये दर्शन्नुताव
रुणायास्तेविष्ठाआवर्व्रततः कृणवोवपूंषि ८ अर्द्धमर्द्धेनपयसापृणक्ष्यर्द्धे
नशुष्मवर्द्धसेअमुर अविंवृधामशग्मियंसखायंवरुणंपुत्रमदित्याइषिरं

ऋषे

कविर्यस्तान्यस्मैवहूंष्यवोचामरोदसीसत्यवाचा ९॥ तदिदासभुवनेषुज्येष्ठंयतो
जज्ञउग्रस्त्वेषनृम्णः सद्योजज्ञानोनिरिणातिशत्रूननुयदेनंमदंतिविश्वऊमाः १
वावृधानःशवसाभूर्योजाःशत्रुर्दासायभियसंदधाति अव्यनच्चव्यनच्चसस्नि
संतेनवंतप्रभृतामदेषु ॥ त्वेक्रतुमपिवृंजंतिविश्वेद्विर्यदेतेत्रिर्भवंत्यूमाः स्वादोः
स्वादीयःस्वादुनासृजासमदःसुमधुमधुनाभियोधीः १२ यदिचिन्नुत्वाधनाजयंतं
रणेरणेअनुमदंतिविप्राः ओजीयःशुष्मिंस्थिरमातनुष्वमात्वादभन्दुरेवासःक
शोकाः १२ त्वयावयंशाशद्महेरणेषुप्रपश्यंतोयुधेन्यानिभूरि चोदयामित
आयुधावचोभिःसंतेशिशामिब्रह्मणावयांसि १४ निनद्दधिषेवरेपरेच

26

२८

यस्मिन्नग्नाविष्यावसादुरोणे ग्नास्यापयन्तमानंदं जिगात्नुमतन्तत्स्पनक

वेरागिमूरि ११ सृष्टवर्षाणुकृवन्मानंसम्म्वाणमिनमसाग्नग्ना

पूर्नां ग्नादर्शनिषावसामूर्योजाः प्रसद्गातिप्रतिमानंषोप्यव्याः १३

इमाव्रह्मवहृहदिवःकृणोवदिंद्राय सूषमाग्नियःस्वर्बाः ४ महोगो

त्रस्यदायतिस्वराजानुरम्विाहिव्वमस्पवन्तयस्वान १२ एवामहा

न्वहृहदिवोग्न्यवोचन्त्वांनन्वइमिंद्रमेव स्वसोरोमातरिम्वविप्र

रिप्रेहिन्वतिचेनेशावसावईयंतिच १८।७।२ ममाग्नेवर्चोविहवे

ष्वस्तवयंत्वंधानासन्त्वंपुषेम मह्यंनमंतांप्रदिशश्चतस्रस्त्वयाध्य

असं॰

३७

देशा पृतनाजयेम॥ १९॥ अग्नेमन्युंप्रतिनुदन्परेषांत्वंनोगोपाःपरिपाहिविश्व
तः अपाचोयंतुनिवतादुरस्यवोमेषांचित्तंप्रबुधांविनेशत् २० ममदेवाविहवे
संतुसर्वइंद्रवंतोमरुतोविष्णुरग्निः ममांतरिक्षमुरुलोकमस्तुमह्यंवातःपवतां
कामायास्मै २१ मह्यंयजंतांममयानीष्टाकूतिःसत्यामनसोमेअस्तु एनोमानिगां
कतमच्चनाहंविश्वेदेवाअभिरक्षंतुमेह २२ मयिदेवाद्रविणमायजंतांमय्याशीर
स्तुमयिदेवहूतिः दैवाहोतारःसनिषन्नएतदरिष्टाःस्यामतन्वासुवीराः २३ देवी
षडुर्वीःउरुनःकृणोतविश्वेदेवासइहमादयध्वं मानोविददभिभामोअशस्ति
र्मानोविदद्वृजिनाद्वेष्यायाया २४ तिस्रोदेवीर्महिनःशर्मयच्छतप्रजायैनस्तन्वेयच्च
पुष्टं माहास्महिप्रजयामातनूभिर्मारधामद्विषतेसोमराजन् २५ उरुव्यचानो

मद्दिवः पार्थयत्वत्वस्मिन्हवेषुरुहूतः पुरुदूः सनः प्रजायेहर्यस्वमृडे इन्द्रमा
नोरीरिषोमामापरादाः २६ यानाविथान्नाभुवनस्ययस्यान्तिर्देवः सवितामि
मातिबाहुः आदित्याक्रद्रामश्विनोभादेवाः यान्तुयजमानंनिऋथ्यात् २७
येनः सपत्नाअपतेभवन्त्विन्द्राग्निभ्यामवबाधामहएनान् आदित्याक्रद्राउप
रिस्पृशोनउग्रंचेत्तारमधिराजमक्रन् २८ अर्वाचमिंद्रममुतोहवामहेयो
गोजिद्धनाजिदश्वजिद्यः इमंनोयज्ञंविहवेसृणोत्वस्माकमभूर्हर्यस्वमेदी
२९।७।२ योगिरिष्वजायथावीरुधांबलवत्तमः कुष्ठेहितक्मनाशनतक्मा
नंनाशयन्नितः १ सुपर्णसुवनेगिरौजातंहिमवतस्परि धनैरभिस्रुत्वायं
तिविद्दुर्हितक्मनाशनं २१ अश्वत्थोदेवसदनस्तृतीयस्यामितोदिवि

नत्रामनस्यपुर्व्यदेवाःकुष्ठमवन्वत ३२ हिरण्ययीःवंयानन्द्रासन्न

अ॰ सं॰ रित्राणिहिरण्मयानावोहिरण्ययीरासन्याभिकुष्ठान्निरावहन् ३४

इमंमेकुष्ठपूरुषंतमावहतंनिष्कुरुतमुमेऽगदंकृधि ३५ देवेभ्यो

अधिजातोसिसोमस्यासिसखाहितः सप्राणायव्यानायचक्षुषेमे

अस्मैमृड ३६ उदङ्जातोहिमवतःसप्राच्यान्नीयसेजनं तत्रकुष्ठ

स्यनामान्युत्तमानिविभेजिरे ३७ उत्तमोनामकुष्ठास्युत्तमोनाम

तेपिता यक्ष्मंचसर्वंनाशयतक्मानंचारसंकृधि ३८ शीर्षामयमु

पहत्यामक्ष्णोस्तन्वोरपः कुष्ठस्तत्सर्वंनिष्करदैवंसमहवृष्ण्यं ३९

।६१।४ शोत्रीमातानानमाःपितार्यमातेपितामहः सिलाचीनामवाअ

२९

सिसादेवानामसिस्वसा ४० यस्त्वापिबतिजीवतित्रायसेपुरुषंत्वम
र्त्रीहराम्वत्नामसिजनानांचन्यंचनी ४१ वृतंवृत्नमारोहसिवृषरांव
तीवकन्यला जयंतीप्रन्यामिष्ठंतीस्परणीनामवाग्रसि ४२ यदंडेन
यदिषायदास्हरसाकृतं तस्यत्वमसिनिष्कृतिस्सेमंनिष्कृधिपूरु
षं ४३ भद्रात्प्लक्षान्निस्तिष्ठस्यश्वत्थात्खदिरवात भद्रान्यग्रोधात्पर्णा
त्सानएह्यरुंधति ४४ हिरण्यवर्णेसुभगेसूर्यवर्णेवपुष्टमे रुतंग
च्छसिनिष्कृतेनिष्कृतिर्नामवाग्रसि ४५ हिरण्यवर्णेसुभगेशुष्मे
लोमशवक्षसे ग्पामसिस्वसालाक्षावानोहात्माबभूवते ४६ स्वि

लाचीनामकानीनोजद्धाम्नुधिनाजत्र ऋश्वोयमस्यपः स्यावक्तस्पहास्त्वा

ऋ॰सं॰ स्त्युदिता ४१ ऋश्वस्यास्तः संयन्तितासावदां ऋभिसिष्वदे ४८ सदाय

नत्रिरणीभूत्वासाम एहाकृं यन्ति ४० यज्ञेन यज्ञानं प्रथमं युद न्ताहि सीमतः

सुकचोवेनऋाव: सबुध्न्याउपमाऋस्यविष्ठाः सतश्चयोनिमसतश्चविवः ५-

ऋनायज्ञायेवः प्रथमायानिकर्माणिचक्रिरे वाराव्रो ऋत्रमादमंनहृएत

न्युदोदधे ५।५।५ हृिबद्धिवाय्वः ५ सहस्त्रधारएवतेसमस्वरान्दिवो

नाकेमधुजिह्वा ऋसश्चतः तस्यस्पशोननिमिषन्तिभूर्णयः पदेपदेपाशि

नः संतिसेतवे ३ पर्यूषुप्रधन्वावाजसातयेपरिवृत्राणिसक्षणिः द्विष

२१

89

स्तद्यावर्सावेनेयसे सनिस्त्वसो नामासि त्रयोदशो मासः इंद्रस्य गृहः ४ न्वे

इतेनारान्सीदसौ स्वाहा तिग्मायुः ५ न्वैतेनारान्सीदसौ स्वाहा तिग्मायुः ६

म्रमृत्तमस्मान्दुरिताद्वद्याज्जुषेथां यत्तसमन्तमस्मास्तु धत्त ७ चक्षुषो हे

तेमनसो हेते ब्रह्मणो हेतेतपसश्च हेते मेन्यामेनिरस्य मेनयस्तं सन्तुये

इस्मां अभ्यघायन्ति ९ योऽस्मां श्चक्षुषा मनसा चित्त्याकूत्या च योऽघा

घायुरभिदासात् त्वं तानग्ने मेन्यामेनीन्कृणु स्वाहा १० इंद्रस्य गृहोऽसि

तं त्वा मग्ने ह्येनं त्वा प्रविशामि सर्वगुः सर्वपूरुषः सर्वात्मा सर्वतनूः सह यन्मे

स्ति तेन ११ इंद्रस्य शर्मासि तं त्वा प्रपद्ये० १२ इंद्रस्य वर्मासि तं त्वा प्रप

ह्यु० १३ इंद्रस्य वरुणस्य मरुतां त्वावृणे होम ० १४।१४।१६ अग्ने नोमरुणमापरि

ष्टाज्वालेन तमानो रक्षो दैवीं त्वां नीयमानां नमो वीरुत्साय अग्रसमद्धये

अग्रसं

नमो वीरुत्साय अग्रसमद्धये नमो अग्नरत्वरानये १५ यमराज्ञे पुरो धत्से

पुकवं पर्यर्यविलं नमस्तेनरसे कृष्णोव्यायधीर्भस्म १६ प्रलो

वनिर्देकृत्नादिवानक्तं च कल्पन्तां अग्नानि मनुप्रेमो वयं नमो अग्न

स्त्वरानये १७ सरस्वतीमनुमतिंभगंयंतो हवामहे वाचंजुष्टा

मधुमतींमसादिवंदेवानां देवहूति १८ यं याचाम्यहं वाचास

रस्वत्याम नो युजा श्रद्धा नमद्य विंदतु दत्तासोमेरावभुलां १९

३१

मावनिंभावाचंनोवीर्त्सीरुभाविंद्राग्नीआभरतांनोवसूनि सर्वेनोअद्यदितंस

नोरातिंप्रतिहर्यत २१ परोयह्यसमद्धेविनेहेतिंनयामसिवेदत्वाहंनिमीवंती

नितुदंतीमराते २२ उत्तनग्नावोभुवतीस्वप्नयासचसेजनं अरातेचित्तंवीर्त्स

न्त्याकूतींपुरुषस्यच यामहतीमहोन्मानाविश्वाआशाव्याप्यानशे तस्यै

हिरण्यकेश्यैनिर्ऋत्याअकरंनमः २३ हिरण्यवर्णासुभगाहिरण्यकशि

पुर्महीतस्यैहिरण्यद्रापयेरात्याअकरंनमः २४ इतिदशमःप्रपाठकः वैकंक

तेनेध्येनदेवेभ्यआज्यंवह अग्नेतेनेन्द्रमादयसर्वआयंतुमेहवं २५ इंद्रायाहि

मेहवमिदंकरिष्यामितच्छृणु इमऐन्द्राअतिसराआकूतिंसन्नमंतुमे तेभिःशा

केमवीर्यंजातवेदस्तनूवशिन् २६ यदसावमुतोदेवाअदेवःसंश्चिकीर्षति मा

नस्याग्निर्हव्यंवादीद्बृ वंदेवाग्ग्रस्यमोपगुर्मिमवहृवमेतन १७ अनिधावनातिस
अस ग्रंइंद्रस्यवचसाहत अविंवकद्रवमप्युनिसवोजीवन्मामोविप्राणमस्यापिनह्यत १८
पमग्नीपुसेदधिरेब्रह्मणामयमूतये इंद्रसनेत्रयस्यदंनप्रत्यस्यामिमत्यवे १९ यदि
३१ प्रेयुर्देवपुराब्रह्मवर्माणिचक्रिरे तनूपानंपरिपानंकृण्वानायदुपोचिरे सर्वंतदरसं
कृधि २० यानसावतिसरांश्चकारकृणवच्चयान् त्वंतानिंद्रवृत्रहन्प्रतीचःपुनराकृ
धियथामुंतृणहांजनं २१ यथेंद्रउद्वाचनंलब्ध्वाचक्रेअधस्पदं कृण्वेहमधरा
न्तथाम्श्छश्वतीभ्यःसमाभ्यः २२ अत्रैणानिंद्रवृत्रहन्नुग्रोमर्माणिविध्य अत्रैवैनान
भितिष्ठेंद्रमेद्यहंतव अनुत्वेंद्रारभामहेस्यामसुमतौतव २३।छ।८ दिवेस्वाहा २४
पृथिव्यैस्वाहा २५ अंतरिक्षायस्वाहा २६ अंतरिक्षायस्वाहा २७ पृथिव्यैस्वाहा २८ सू
र्योमेचक्षुर्वातःप्राणोऽन्तरिक्षमात्मापृथिवीशरीरं अस्तृतोनामाहमयमस्मिसआ

त्मानेनिदधेद्यावापृथिवीभ्यांगोपीथाय ४१ उदायुषाद्बलमुत्कृ नमस्कृत्वा
सुन्मनीषामुदिंद्रियं आयुष्कृदायुष्पत्नीस्वधावंतौगोपायमेस्तंगोपायतंमा आ
त्मसदौमेस्तंमामाहिंसिष्टं ४१।७।१९ अश्मवर्ममेसियोमाप्राच्यादिशोघायुरभि
दासात् एतत्सऋच्छात् ४२ अश्मवर्ममेसियोमादक्षिणायादिशोघायुरभिदासा
त् एतत्सऋच्छात् ४४ अश्मवर्ममेसियोमादीच्यादिशोघायुरभिदासात् एत० ४५
अश्मवर्ममेसियोमाध्रुवायादिशोघायुरभिदासात् एत० ४६ अश्मवर्ममेसियोमा
ऊर्ध्वायादिशोघायुरभिदासात् एत० ४७ अश्मवर्ममेसियोमादिशांमंतर्देशेभ्योघायु
रभिदासात् एत० ४८ बृहतामनउपह्वयेमातरिश्वनाप्राणापानौ सूर्याच्चक्षुरंत
रिक्षाच्छ्रोत्रंपृथिव्याःशरीरं सरस्वत्यावाचमुपह्वयामहेयुजा ४९ आच्यात्परए

अ॰सं॰

कासीनवष्टीः कथंमहेऽसुरायाब्रवीरिह कथंपित्रेहरयेत्वेषनृम्णः पृश्निंवरुण
दक्षिणांददावान् पुनर्मघत्वंमनसाचिकित्सीः १ नकामेनपुनर्मघोभवामिसंच
क्षेकंपृश्निमेनामुपाजे केनतुत्वमथर्वन्काव्येनकेनजातेनासिजातवेदाः २ सत्य
महंगभीरःकाव्येनसत्यंजातेनास्मिजातवेदाः १ नमेदासोनार्योमहित्वाव्रतंमी
मायवदहंधरिष्ये ३ नत्वदन्यःकवितरोनमेधयाधीरतरोवरुणस्वधावन् त्वं
तविश्वाभुवनानिवेत्थसचिन्नुत्वज्जनोमायीबिभाय ४ त्वंह्यंगवरुणस्वधावन्वि
श्वावेत्थजनिमासुप्रणीते किंरजसएनापरोऽन्यदस्त्येनाकिंपरेणावरममुर ए
कंरजसएनापरोऽन्यदस्त्येनापरएकेनदुर्णशंचिदर्वाक् तत्तेविद्वान्वरुणप्रब्रवी
म्यधोवचसःपणयोभवन्तुनीचैर्दासाउपसर्पन्तुभूमिं ६ त्वंह्यंगवरुणब्रवीषिपुनर्म

येबुवद्यानिभूरि मोबुपतीरम्ये १ तावन्तोभून्मात्वाविचन्नवाधसंजनासः ७ मा

मावोचन्नवाधसंजनासः पुनस्तेपञ्निजदिनदं दामि स्तोत्रंमेविश्वमायाहि शाचीभि

रंतर्विश्वासुमानुषीदिदन् ८ आनेस्तोत्राण्युद्यतानियंत्वंतर्विश्वासुमानुषीदिदन्

देहिउमेयन्मेअप्रदंतोऽग्रसियुजेपोमेस्वस्रप्रपदस्सखासि ९ सुमोनोवंयुर्वरुणासमाजा

वेदाहंनद्युत्रावेषासमाजा ददामिनद्येतेअप्रदन्तोऽग्रसियुज्यस्तेसप्रपदःसखासि १०

देवोदेवायगणातेनवयोधाविप्राविप्रायस्तुवतेसुमेधाःअजीजनोहिवरुणःस्वधाव

न्नथर्वाणंपितरंदेवबंधु तस्मादुराधःकृणुहिसुप्रशस्तंसखानोऽग्रसिपरमंचबं

धुः ११ समिद्धोऽग्रद्यमनुषोदुरोणेदेवोदेवान्यजसिजानवेदाः आचमहसमिवउम

हस्विकित्वांत्वंदूतःकविरसिप्रचेताः १२ ततनयान्यघउतस्ययामान्मध्वास

अग्रसं

मंजन्स्वधयास्सुजिह्व मन्मानि धीभिरुत यज्ञमृंधं देवत्रा च कृणुह्यध्वरं नः १२
आजुह्वान ईड्यो वंद्यश्च याह्यग्ने वसुभिः सजोषाः त्वं देवानामसि यह्व
होता स एनान्यक्षीषितो यजीयान् १४ प्राचीनं बर्हिः प्रदिशा पृथिव्या वस्तो
रस्या वृज्यते अग्रे अह्नां व्युप्रथते वितरं वरीयो देवेभ्यो अदितये स्योनं १५
व्यचस्वतीरुर्वीया विश्रयंतां पतिभ्यो न जनयः शुंभमानाः देवीर्द्वारो बृहती
विश्वमिन्वा देवेभ्यो भवत सुप्रायणाः १६ आ सुष्वयंती यजते उपाके उषा
सानक्ता सदतां नियोनौ दिव्ये योषणे बृहती सुरुक्मे अधि श्रियं शुक्रपिशं
दधाने १७ दैव्या होतारा प्रथमा सुवाचा मिमाना यज्ञं मनुषो यजध्यै प्रचो
दयंता विदथेषु कारू प्राचीनं ज्योतिः प्रदिशा दिशन्ता १८ आ नो यज्ञं भारतीतू

यमेत्विडामनुष्यदिह्चेतयंती तिस्त्रोदेवीर्बर्हिरेदँस्योनँसरस्वतीस्वपसःसदं
तां॥१९॥यइमेद्यावापृथिवीजनित्रीरूपैरपिंशद्भुवनानिविश्वा तमद्यहोतरि
षितोयजीयान्देवंत्वष्टारमिहयक्षिविद्वान् २० उपावसृजत्मन्यासमंजन्देवानां
पाथऋतुथाहवींषि वनस्पतिःशमितादेवोअग्निस्वदंतुहव्यंमधुनाघृतेन २१
सद्योजातोव्यमिमीतयज्ञमग्निर्देवानामभवत्पुरोगाः अस्यहोतुःप्रदिश्यृतस्य
वाचिस्वाहाकृतंहविरदंतुदेवाः २२॥छ॥ ददिर्हेमह्यंवरुणोदिवःकविर्वचो
भिरुग्रैर्निरिणामितेविषं खातमखातमुतसक्तमग्रभमिरेवधन्वन्निजजास
तेविषं २३ यत्तेअपोदकंविषंतत्तएतास्वग्रभं गृह्णामितेमध्यममुत्तमंर
समुतावमंभियसानेशादाहुते २४ वृषामेरवोनभस्तानतन्यतुरुग्रेणतेव

चसावोधस्मादुते अहंतमस्यनुमिवगमंदसं तमसइवज्योतिरुदेतुसूर्यः २५
अथ सं॰ चक्षुषातेचक्षुर्हन्मिविषेणहन्मितेविषं अहेर्म्रियजस्वमाजीवीप्रत्यगभ्येतु
त्वाविषं २६ केरातपृश्नउपतृणबभ्रुआमेश्रृणुतासितालीकाः मामे
३५ सख्युस्तामानमपिष्ठाताश्रावयन्तोनिविषेरमध्वं २७ असितस्यतेमातनस्यव
भ्रोरपोदकस्यच सात्रासाहस्याहंमन्योरवज्यामिवधन्वनोविमुंचामिरथांइव २८
३४ आलिगीचविलिगीचपिताचमाताचविद्मवः सर्वतोवंधुरसाः किंकरिष्यथ २९
उरुगूलायादुहिताजातादास्यसिक्न्याप्रतंकंदद्रुषीणांसर्वासामरसंविषं ३०
कर्णाश्वाविन्तदब्रवीद्गिरेरवचरंतिका याःकाश्चेमाःखनित्रिमाःखनित्रिमास्ता
सामरसतमंविषं ३१ तावुवंनतावुवंनघेत्त्वमसितावुवं तावुवेनारसंविषं ३२ त
यस्मिंस्त्वान्वविदन्तकरस्याखनत्रसा दिपसोबघेत्तंदिपसंतमवकृत्याकृतं

३५

जहि ३४ अवजहियालधानानवकृत्याकृतंजहि अपोयोअस्मान्दिप्सनितमुत्वंज

होषये ३५ हरूपस्येववरिमासंपरिकृत्यपरित्वचः कृत्यांकृत्याकृतेदेवानिष्कमिव

प्रतिमुचत ३६ पुनःकृत्यांकृत्याकृतेहस्तगृह्यपराणय समक्षमस्माआधेयथा

कृत्याकृतंहनत ३७ कृत्याःसंतकृत्याकृतेशपथःशपथीयते सुखोरथइव

वर्ततांकृत्याकृत्यापुनः ३८ यदिस्त्रीयदिवापुमान्कृत्यांचकारपाप्मने तामुतस्मै

नयामस्यश्वमिवाश्वाभियान्या ३९ यदिवासिदेवकृतायदिवापुरुषैःकृता तांत्वा

पुनर्णयामसीन्द्रेणसयुजावयं ४० अग्नेपृतनाषाटपृतनाःसहस्व पुनःकृत्याकृ

त्याकृतेप्रतिहरणेनहरामसि ४१ कृतव्यधनिविध्यतंयश्चकारतमिज्जहि नत्वा

चकुषेवयंवधायसंशिशीमहि ४२ पुत्रइवपितरंगच्छस्वजइवाभिष्ठितोदश

ग्रसं

वंधमिवावक्रामीगद्धकृत्यकृत्याकृतंपुनः ४३ उदेणीववारण्यमिस्कंदम
गीवकृत्याकर्तारमृच्छतु ४४ दृष्वाद्गजीयःपततद्यावापृथिवीतंप्रति सा
तंमृगमिवगृह्णातुकृत्याकृतंपुनः ४५ अग्निरिवैतुप्रतिकूलमनुकूलमि
वोदिकं सुखोरथइववर्ततांकृत्याकृतंपुनः ४६।।७।।४ एकाचमेदशाचमेप
वक्तारउोषधेऋतजातऋतावरिमधुमेमधुलाकरः ४७ द्वेचमेविंशतिश्च
मेपवक्तारउोषधेऋतजात० ४८ तिस्रश्चमेत्रिंशच्चमेवक्तारउोषधेऋत
जात ४९ चतस्रश्चमेचत्वारिंशच्चमेपवक्तारउोषधेऋतजात० ५० पंचमेपं
चाशच्चमेपवक्तारउोषधेऋतजात० ५१ षटुमेषष्टिश्चमेपवक्तारउोषधेऋ
तजात० ५२ सप्तचमेसप्ततिश्चमेपवक्ता ऋतजात० ५३ अष्टचमेशीतीश्चमेप
वक्ता० ऋ० ५४ नवचमेनवतिश्चमेपवक्ता० ऋ० ५५ दशचमेशतंचमेपवक्ता०
ऋ० ५६ शतंचमेसहस्रंचमेपवक्ता० ऋतजातऋतवारिमधुमेमधुलाकरः ५७